

НАВЧАЛЬНО - НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
АГРОТЕХНОЛОГІЙ, СЕЛЕКЦІЇ ТА
ЕКОЛОГІЇ

ПДАУ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут агротехнологій, селекції та екології

Кафедра селекції, насінництва і генетики

**МАТЕРІАЛИ ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**“СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ
СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР”**

м. Полтава, 29 березня 2024 р.

УДК 631.527: 631.53

Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29 березня 2024 року) / Редкол.: М.М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2024. 134 с.

У збірнику тез наведено результати наукових досліджень науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету, а також здобувачів та науковців науково-дослідних установ НААНУ та закладів вищої освіти МОН України.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Маренич М.М. – директор навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології, професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Тищенко В.М. – завідувач кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Білявська Л.Г. – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Кулик М.І. – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

Баган А.В. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Шокало Н.С. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Криворучко Л.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Юрченко С.О. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Рибальченко А.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Барат Ю.М. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

Четверик О.О. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

Рожко І.І. – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, доктор філософії;

Дінець О.М. – асистент кафедри селекції, насінництва і генетики

Рекомендовано до друку засіданням вченої ради Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології ПДАУ, протокол №8 від 24 квітня 2024 року.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ У СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН

Білявська Л.Г., Білявський Ю.В. ВИДАТНОМУ ПОЛТАВСЬКОМУ СЕЛЕКЦІОНЕРУ – 80 РОКІВ	7
Білявська Л.Г., Діянова А.О., Білявський Ю.В. НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	9
Ярош А.В., Рябчун В.К., Солонечна О.В. АДАПТИВНІСТЬ ЖИТА ОЗИМОГО ЗА ПАРАМЕТРАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПЛАСТИЧНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	12
Дупляк О.Т., Кобизєва Л.Н. КВАСОЛЯ В УКРАЇНІ	15
Самородов В.М., Халимон О.В. ВНЕСОК В.Д. МЕДИНЦЯ (1924-2014) У РОЗВИТОК СОРТО-ВИПРОБУВАННЯ РОСЛИН В УКРАЇНІ	18
Козаченко М.Р., Васько Н.І., Солонечний П.М., Наумов О.Г., Зимогляд О.В. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ В ХАРКІВСЬКІЙ СЕЛЕКЦІЇ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ	20
Самородов В.М., Халимон О.В. ВАЛЕНТИН НІКОЛАЄВ (1889-1973) – ПЕРШОПРОХОДЕЦЬ СЕЛЕКЦІЇ ГЛАДІОЛУСІВ В УКРАЇНІ	23
Гапон С.В., Ключник І.О., Сенкевич О.А. СОРТОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ВИДІВ РОДУ <i>TAGETES L.</i> ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ	26
Опара Н.М. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СЕЛЕКЦІЇ	29
Микитенко А.О., Криворучко Л.М. СЕЛЕКЦІЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА УКРАЇНІ	31
Четверик О.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПАРЖІ В УКРАЇНІ	34

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР

Тищенко В.М., Дінець О.М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕРНОЇ ОЗНАКИ «ТОВЩИНА СОЛОМИНИ ДРУГОГО МІЖВУЗЛЯ» ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ТЕХНОЛОГІЇ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	36
--	----

ВНЕСОК В.Д. МЕДИНЦЯ (1924-2014) У РОЗВИТОК СОРТОВИПРОБУВАННЯ РОСЛИН В УКРАЇНІ

Самородов В.М., доцент кафедри захист рослин¹

Халимон О.В., старша наукова співробітниця²

¹*Полтавський державний аграрний університет*

²*Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського*

Українське сортовипробування відзначило у 2023 р. віковий ювілей. Про значення цієї служби годі й казати, адже для об'єктивної оцінки наробку селекціонерів, сортовипробування – це важливий багаторічний процес. Для його ведення потрібні професіонали своєї справи. Серед них постаттю першої величини вважається доктор сільськогосподарських наук, почесний професор Полтавського державного аграрного університету, кавалер багатьох престижних нагород і відзнак – Василь Дмитрович Мединець (1924–2014).

Усе своє трудове життя, а це більше ніж 55 років, Василь Дмитрович віддав розбудові системи сортознавства. Від 1947 р. він працював на сортодільницях різних районів Харківщини, а згодом, від 1960 р. – Полтавщини. Тут Василь Дмитрович набув унікальний досвід сортовипробувальника, показав себе вмілим аналітиком отриманих даних, досвідченим організатором дуже відповідальної та необхідної, як науковцям, так і практикам, служби. Особливо чітко це проявилось у провідній для аграрного сектору України – Полтавській області. В. Д. Мединець розпочав працювати спершу головним агрономом обласної інспектури Держкомісії з випробувань та охорони сортів рослин (1960–1963 рр.), згодом – начальником (1964–1989 рр.) й одночасно директором Республіканської лабораторії сортової екології зимуючих культур (1991–2002 рр.) [2].

За вказаний період під проводом В. Д. Мединця Полтавська інспектура стала справжнім флагманом Держкомісії не лише України, а й усього колишнього СРСР. За його ініціативи в Полтавській області замість 11 сортодільниць, що діяли на виробничій базі колгоспів, почали працювати п'ять потужних сортовипробувальних станцій (Миргородська, Глобинська, Карлівська, Решетилівська та Машівська). Окремою виробничою одиницею стала Республіканська лабораторія сортової екології зимуючих культур. Василь Дмитрович зумів зробити з кожної сортодільниці виробничо-наукову структуру із бездоганим методичним випробуванням сортів і забезпечення ними агропромислового комплексу області [3]. Василю Дмитровичу завжди були притаманні висока вимогливість до себе, принциповість і відповідальність за доручену справу. Від підлеглих він вимагав точності та оперативності в роботі.

У 50-х рр. ХХ ст. В. Д. Мединець розпочав наукові дослідження. Вже тоді він сформулював поняття про інтенсивні сорти пшениці м'якої та їх ознаки. Серед останніх головною є вихід зерна від урожаю сухої надземної маси. Разом із цим, Василь Дмитрович зробив внесок у розвиток теорії про

взаємодію органів рослин, запропонував низку практичних заходів для підвищення виходу зерна за найвищої врожайності біомаси. Цим самим він започаткував комплексний підхід до вирішення важливої біологічної проблеми – використання накопичених органічних речовин вегетативних органів для формування господарської продукції. Разом із колегами В. Д. Мединець провів низку важливих досліджень. Серед цих його напрацювань методики державних випробувань сортів зернових культур при інтенсивній технології їх вирощування, оригінальні експрес-методи оцінки зимостійкості та екологічної пластичності сортів зимуючих культур. Ще у 1977 р. він першим у колишньому СРСР запропонував скорочення термінів випробування рослин. На його думку, це б сприяло пришвидшенню науково-технічного процесу в агросфері. В. Д. Мединець доводив, що сортознавство не можна перетворювати на довгу емпіричну працю. При цьому він закликав розвивати теоретичну основу сортового районування – сортову екологію. На думку Василя Дмитровича слід розробляти екологічні тести та екологічні критерії районування, обґрунтовувати кліматичні аналоги територій. У цьому відношенні він був справжнім послідовником академіка В. О. Поггенполя – розробником нового напрямку в біології управління онтогенезом зимуючих рослин на основі вивчення їх реакції на час відновлення весняної вегетації, так званий ефект «ЧВВВ» [1]. На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених і виробників ця наукова розробка нашого земляка стала надбанням світового рівня. Вона увійшла до низки підручників з рослинництва, програмування врожайності, фізіології рослин не лише в Україні, а й інших країнах, а у 1999 р. навіть висувалася на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки. Їх взяли на озброєння науковці багатьох наукових установ не лише України, а й близького та далекого зарубіжжя: агрохіміки, рослинники, фізіологи, екологи, генетики і селекціонери.

У колі постійного інтересу В. Д. Мединця були не лише польові культури. Від 1976 р. він зацікавився дендрологією та паркознавством і почав розбудовувати «Дендрарій Держсортмережі» та Полтавського відділення Українського ботанічного товариства. Разом із колегами по роботі він зібрав у ньому досить велику колекцію деревно-чагарникових рослин (350 видів, форм і сортів) [4]. До кінця життя В. Д. Мединець був очільником дендрарію, планував створити на його основі природний музей – сховище селекційних сортів лісових і декоративних порід дерев.

У творчому наробку вченого чотири монографії та більше ніж 200 наукових публікацій. Таким чином бачимо, що не дивлячись на суттєві зміни, які останнім часом відбулися у сортознавстві України, внесок у його розвиток Василя Дмитровича залишається вагомим. Приємно, що ця галузь сільського господарства використовує напрацювання В. Д. Мединця, який назавжди залишиться сортознавцем з великої літери!

Список літературних джерел

1. Мединець В. Д. Управління онтогенезом зимуючих рослин у світлі знань про екологічний ефект часу відновлення їх весняної вегетації. *Управління онтогенезом зимуючих рослин у світлі нових знань про екологічний ефект часу відновлення їх весняної вегетації : Матеріали наукової конференції*. Полтава. 2004. С. 7–14.
2. Самородов В.М. Мединець Василь Дмитрович. *Енциклопедія Сучасної України*. Т. 19: Мал. – Мед. Київ. 2018. С. 659.
3. Самородов В.М., Халимон О.В. Василь Мединець (1924–2014) – звитяжець вітчизняного сортовипробування. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра*. Вінниця. 2023. С. 38–40.
4. Халимон О.В. Етапи формування колекції «Дендрарію Держсортмережі». *Сортівивчення та охорона прав на сорти рослин*. 2014. №1 (22). С. 58–64.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ В ХАРКІВСЬКІЙ СЕЛЕКЦІЇ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ

Козаченко М.Р., головний науковий співробітник, д. с.-г. н., професор
Васько Н.І., вчений секретар, д. с.-г. н., старший науковий співробітник
Солонечний П.М., завідувач лабораторії, к. с.-г. н., старший науковий співробітник
Наумов О.Г., старший науковий співробітник, к. с.-г. н., старший науковий співробітник
Зимогляд О.В., старший науковий співробітник, доктор філософії

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН

Наукову селекцію ярого ячменю було започатковано фактично з 1910 року в загальному відділі на створеній Харківській селекційній станції (нині Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН) методом індивідуального добору, а згодом методом гібридизації з 1924–1929 рр., який став основним методом створення сортів. Теоретичні дослідження з експериментального мутагенезу було відновлено в інституті з 1965 р., а селекцію методами хімічного та радіаційного мутагенезу було проведено в кінці ХХ сторіччя [1]. Методами віддаленої гібридизації, поліплоїдії та із застосуванням біотехнології сортів ячменю не було створено.